

Ása Hátún

AT FINNA FRAM TIL TAÐ SUM TILFARIÐ BJÓÐAR INN TIL

Lætti láturin fyllir rúmið, og eg royni í høvðinum at rokna út, hvussu gomul hon hevur verið. Kanska mitt í fjøritunum. Kanska eldri. Aldur kann eftir øllum at døma vera líka óstøðudur sum føroysku árstíðirnar. Í øllum førum hjá leitandi, granskandi menniskjum sum Ásu Hátún.

Tíðin og ullin kunnu ikki endurskapast

Tá Ása var barn, vóru tað ikki hugnaligar kanoir, men vandamiklar minur, sum bóltaðu runt í sjónum. Hon vaks upp í Kvívík undir krígunum, og tað var ein serlig tíð.

Mamman, Jóhanna Haraldsen, hevði tikið lærara-prógv í 1920 og hevði síðan fingið starv í Kvívík, har hon var einsamøll lærarinda hjá á leið 60 skúlabørnum. Í Kvívík hitti hon Kristian Jensen, tey giftust og finga fyra børn. Stutt áðrenn annar heimsbardaga byrjaði, rakti ein sorgarleikur familjuna, tá yngsta systurin doyði í vanlukku einans trý ára gomul. Ása var tá fimm ár, beiggja fyra og elsta systirin seks.

– Allar familjur hava sitt, men vanlukkan rakti okkum hart og kom at merkja okkum øll restina av lívinum. Mamma segði lærarastarvið frá sær. Tað bleiv ikki tosað um slíkt, eg kann ikki minnst, at nakar segði nakað um tað. Men tað fylti nógv, og tað fyllir enn.

Undir krígunum búsettust nakrir enskir hermenn í bygðini, og kríggið var heilt nærverandi. Onkrar dagar hoyrdust bumbuflogførini flúgva inn á Vestmanna, onkuntíð rak mína inn á víkina, og um kvöldarnar savnaðust menninir í teimum fáu húsunum, sum høvdu útvarpstól.

– Tað vóru fá radio í bygðini, og eitt var hjá okkum. Og har komu nógvir menn inn at lurta. Tað skróaði so illa, at vit børn máttu vera pinnastill. Teir lurtaðu eftir normanninum, tí tað skilti mann so dánt, og so varð diskuterað. Vit dugdu nøvnini á øllum hesum ymisku herforarunum og hildu við tí og tí, t.d. minnst eg væl, at teir tosaðu nógv um Montgomery.

Óvissan um, hvussu skyldfólk í Danmark høvdu tað, var eisini ein partur av krígunum. Eins og óttin fyri bygðarmonnunum, sum sigldu millum Ísland og Ongland við fiski.

– Eg minnst ein dagin í skúlanum, at tvær gentur javngamlar við meg og systir mína vórðu biðnar um at koma út úr skúlastovuni. Pápin var við føroyskum skipi, og tað var farið.

Ása stegðar eina løtu.

– Vit sótu eftir í stovuni, og tá vit so komu í frikorter, vistu vit, at pápi teirra var deyður.

– Tað er ringt at greiða frá tíðini, tí tað var ein heilt onnur verð. Tíðin var so serlig, at hon kann ikki endurskapast. Bygðin var myrkaløgd, og krígsdramaið var heilt undir húðini á okkum.

– Vit kundu heldur einki keypa. Plagg fekst ikki til keyps, so mamma og grannakonan høvdu vev standandi, og abbi spann og spann.

Ása eyggleiddi arbeiðið hjá mammuni og abbanum, men tað var ikki fyrr enn fleiri ár seinni, at hon sjálf fór í holt við ullina. Og tá – í 1970unum – trúði mamma hennara lítið uppá, at tað fór at eydnast at vekja almannan áhuga fyri ullini.

– Eftir kríggið kom sovordíð praktfult, mjúkt tógvi úr Onglandi, og áhugin fyri føroysku ullini minkaði, og rokkar og tilíkt varð goymt burtur. Tá eg so byrjaði at fáast við ull, segði mamma bara »tvætli í teg, ullin

verður ongantið modernað aftur.« Fyri henni – og fyri nógv onnur – var ullin knýtt at stríði og møði.

– Men ullin er genial. Granskarar hava roynt at funnið eitt tilfar, sum er líka gott sum ull, men tað letur seg ikki gera. Hon kann ikki kopierast.

At síggja møguleikarnar í tilfarinum

Í kjallaranum við hús hevur Ása arbeiðsrúm við ull, tógvi og tøvdu lutum. Líka síðan hon fekk áhuga fyri ull og tøvning, hevur hon granskað ymiskar møguleikar og hevur eisini leitað sær vitan hjá bæði føroyskum og útlenskum mentafólkum. Málið hevur altíð verið at fáa tað besta úr bæði tí bleytastu skinnullini, tí sterku várullini og tí stívasta broddinum. At finna ullinta creme de la creme.

– Onga aðrastaðni gongur seyðurin úti alt árið, men sjálvt um okkum dámar at siga, at føroyska ullin er tann besta í verðini, so eru tað bara tóm orð. Vit vita tað ikki, vit gera lítið og einki fyri at kanna tað, og vit

gera heldur einki serligt fyri at fáa tað besta burtur úr henni. Eg hevði ynskt, at vit býttu ullina upp eftir, hvat vit leitaðu eftir. Eg eri ikki granskari, men eg havi roynt at dokumentera, hvat ymsu blandingarnar kunnu.

– Broddurin er stívur og ómøguligur, men fyrr seymaðu tey knapphol við tráði, sum var spunnin í drignum broddi. Tað var eiturfinur og kolandi sterkur tráður. Í hinum endanum hava vit nappaðu skinnullina, sum er tað allarbleytasta, ið finst.

– Í millum hesi útmørkini hava vit so ymiskar blandingar. Tey gomlu dugdu at fáa tað besta burturúr. Til skipstroyggjur blandaðu tey til dømis sterkan brodd og heilt mjúka ull. Til barnatroyggjur blandaðu tey ónappaða skinnull og várull. Tað ræður um at finna fram til tað, sum tilfarið bjóðar inn til. Bæði tá tað snýr seg um ull og um menniskju.

– Hvussu tá?

– Til dømis broddurin. Hann er so illa lýddur, tí hann prikari, men hann hevur sanniliga sínar styrkir. Eg

